

УДК:
323.1(497.115=163.41):316.774(100)

Прегледни
рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXIV) XI, vol=32
Бр. 2 / 2012.
стр. 313-338.

Татјана С. Лазаревић
Центар за развој заједница

Ивана М. Аритоновећ
Институт за српску културу Приштина-Лепосавић

ЕПИЗОДНИ И ТЕМАТСКИ РАМОВИ ЗАПАДНИХ МАС МЕДИЈА О СРБИМА – НЕГАТИВЦИМА СА СЕВЕРА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ*

Сажетак

Рад описује и анализира медијско оружје савременог доба – рамовање (framing). Реч је о анализи паковања и интерпретације информација водећих западних мас медија о Косову и Метохији. Рамовање је значајно за анализу од када је утицај мас медија и њихов real time постао огроман. Начин на који медији и стручњаци за односе са јавношћу „пакују“ поруке, превасходно утиче на то како јавност разуме и тумачи догађаје. У том дешифровању, а потом и „упакивању“ поруке, људи често немају времена да пуно размишљају, због чега рамови обезбеђују релативно брз и лак начин за процесуирање информације. Поред техничких могућности мас медија за истовремен и брз пренос података великом брзином, рамовање је њихово најмоћније оружје за утицај на јавно мњење. Овај рад указује на ефекте специфичности епизодног и тематског рамовања на примеру негативног портретисања Срба на северу Косова и Метохије, током дванаестогодишњег боравака припадника међународне заједнице у тој покрајини и то са циљем подстицања научне заједнице

* Рад је написан у оквиру пројекта 178028, Материјална и духовна култура Косова и Метохије, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

на истраживање рамовања као утицајног средства мас медија на српско друштво, такође.

Кључне речи: рамовање, *framing*, епизодни рамови, тематски рамови, северни део Косовске Митровице, Косово и Метохија.

Вековима се преноси крилатица да је породица основна ћелија друштва. У ХХИ веку изгледа да су то глобализација и мас медији. Мас медији представљају најснажније *оружје* у формирању јавног мњења, а код савремених генерација доминантно утичу и на лични развој. На релативно лак и брз начин, они мењају појединца и свет, узрокују вишеструке и дугорочне последице на локалном и глобалном нивоу. Позитивне или не, зависи од угла посматрања – наручиоца, односно испоручиоца медијских порука са једне стране, и појединаца или читавих нација – прималаца порука, односно објекта уоквиравања (*framing*), са друге. Поред техничких могућности истовременог и брзог преноса порука масовном броју људи, *рамовање* (*framing*)¹⁾ је друга најснажнија алатка мас медија за постизање утицаја на јавно мњење, односно пропаганде, коју савремени медији често користе. Како пропаганда „може бити идентификована као промишљен напор да се врши утицај на исход спорних ситуација изазивањем наклоности према преференцији“²⁾, *рамовање* можемо објаснити као процес *наковања* поруке и слања исте до прималаца, са циљем да поруку схвате на пожељан начин. Начин пожељан медијима или наручиоцима порука. Тако „они који врше пропаганду настоје, у различитим доменима поставити или учврстити своју доминацију на основу идеологија за коју тврде да јој припадају“.³⁾ Саопштити поруку што брже и јасније масовном броју људи није само техничка могућност мас медија, већ и њихов императив у постизању циљаног утицаја на јавно мњење. То се постиже управо коришћењем и слагањем разноврсних *медијских рамова* у које се *смиштају* поруке, чији дијапазон се протеже од општих друштвених, безбедносних, војних, тематских до веома личних/емотивних, описних и епизодних. Мултидисциплинарни

1) Израз *рамовање* у српском језику, у том контексту први пут је употребљен у овом истраживању, због тога што ауторке до сада нису наишле на адекватан превод речи *framing* (уоквиривање, урамљивање), а који би прецизно описао саму технику, дисциплину и феномен *framing* у PR индустрији и мас медијима.

2) Радослав Гађиновић, „Политичка пропаганда – ефикасно оружје у савременом рату“, *Српска политичка мисао*, бр. 2/2011, год. 18, вол. 32, стр. 149.

3) Исто.

приступ у анализи медијских рамова и друштвених схема⁴⁾ би не-погрешиво детаљно објаснио феномен преовлађујућег утицаја мас медија на милијарде људи широм света.

Феномен медијских рамова у друштвеним наукама земаља Запада (укључујући пре свега САД), изучава се већ неколико деценија, иако још увек без кохерентног и мултидисциплинарног приступа. У српској научној и стручној јавности међутим, до сада није било конкретних истраживања или анализе самог феномена *рамовања*, упркос вишедеценијском снажном негативном медијском имиџу Срба у свету, а за многе и такозваном антисрпском спину. Тај негативни медијски рам је у западним *main stream* медијима постављен у првим данима кризе пред распад бивше Југославије, касних осамдесетих, појачао се деведесетих година и готово да није изгубио на интензитету ни након прве деценије XXI века⁵⁾. У епизодама су се смењивали само догађаји и актери истог народа, државни врх Србије, *српско крило* ЈНА, хрватски Срби, босански Срби, Срби у Србији са својим државним врхом, до косовских Срба.

Задатак овог рада стога није искључиво теоријско објашњење *рамовања* порука, већ *сликовит* приказ вишегодишњег портретирања Срба са севера Косова и Метохије, искључиво кроз негативне епизодне и тематске медијске рамове. Овај рад је заправо део обимног емпиријског истраживања негативних слика Срба са севера покрајине, које доминирају у водећим западним, пре свега *main stream* медијима. Варијабле коришћене у емпиријском истраживању биле су: тема, референце о граду/територији (атрибутизација града), референце о акцијама (атрибутизација акција), референце о актерима (атрибутизација актера), формат (епизодни и тематски рамови), преовлађујући/присутан тон- дијагноза. У узорку за анализу била су 224 расположива Интернет издања чланака, (у мањој мери видео и аудио извештаји) о северном делу Косова и Метохије

4) У теорији социологије, рам се састоји од шема тумачења друштвених појава и норми (стереотипи, митови, анегдоте, закони, друштвене вредности и стандарди, историја, искуство, афинитети...), на која се појединац ослања да би разумео и одговорио на догађаје. Такође, људи као појединци током живота изграђују серије менталних и емотивних филтера који им служе да би имали смисао о друштву и свету о ком живе. Емотивни филтери утичу на мишљења до којих долазимо, изборе које правимо и одлуке које доносимо и они су заправо рамови тих мишљења, одлука и избора.

5) Најновији феномен је преношење такозваног *CNN real-time* ефекта са бојног поља и вести на индустрију забаве, својеврсну холивудизацију Срба као *лоших момака*, што нарочито добија на актуелности у тренутку светских премијера премијера филма глумице и режисерке Анђелине Џоли „У земљи крви и меда“.

из пет британских и америчких медија (*BBC, Guardian, Independent, CNN* и *New York Times*), објављених у периоду од уласка међународних војних снага на Косово и Метохију, јуна 1999. до септембра 2010. године⁶⁾ - непосредно након одлуке међународног суда правде о легалности независности Косова и Метохије⁷⁾. Селекција мас медија за анализу одабрана је на основу покривености вести о Косову и Метохији у последњој деценији и утицаја одабраних медија на светску јавност, као и доносиоце одлука у међународној политици. Одабрани медији спадају у водеће светске мас медије који су извештавали о косовској кризи и имали пресудан утицај на формирање слике о косовским Србима и Србији у међународној, пре свега западној јавности. Свих пет медија су са енглеског говорног подручја, из Велике Британије и Сједињених Америчких Држава, две земље које су биле *најгласније* укључене у кризе на територији бивше Југославије.

Поучене негативним имицом Срба у западним медијима за време грађанског рата током распада СФРЈ⁸⁾, већ на почетку истраживања претпоставиле смо да ће медијска слика Срба са Косова и Метохије бити негативна. Резултати анализе садржаја указују на веома интензивно приказивање Срба искључиво као негативаца, чиме је почетна претпоставка о *рамовању* порука као медијском *оружју*, била потврђена, као и то да је утицајни део међународне заједнице, непосредно након завршетка конфликта 1999. године аутоматски наставио да портретише Србе са севера Косова као негативце упркос измењеним друштвеним, политичким и историјским околностима. За потребе овог рада, стога, приказани су епизодни и тематски рамови (варијабла формат), те њихов контраст, с обзиром на то да је коришћење епизодних рамова омиљен рам мас медија, јер се њима најбрже постиже брз и ефектан пренос поруке.

6) Овде нису узети у разматрање догађаји на северу Косова и Метохије од 26. јула 2011 године, од када се север Косова враћа у жижу јавности. Искључиви разлог за изузимање тих догађаја јесте чињеница да је истраживање обухватило период до 2010. године.

7) Овом анализом нису покривени сви радио/ телевизијски извештаји, као и штампана издања, који нису били доступни у Интернет архиви, као ни фотографије.

8) Видети: Јово Бакић, „Писање стране штампе о распаду Југославије и рату вођеном на њеном тлу (јануар 1991 – март 1992)“, *Социологија*, 1997/3, стр. 401-423; Јово Бакић, „Да ли је западна јавност у Србима препознала непријатеља – Анализа садржаја Танјуг прес црвених билтена, јануар 1991 – децембар 1993“, *Социолошки преглед*, вол. 32/1, 1998, стр. 3-29; Јово Бакић, „Стереотипи о Србима у јавностима појединих западних нација“, *Нова српска политичка мисао*, вол. 6/1-2, 1999, стр. 27-55.

ЕПИЗОДНИ И ТЕМАТСКИ РАМОВИ

„Није вест ако нема крви“ једна је у низу крилатица која можда најбоље описује извештавање мас медија, али и формиран укус конзумента вести у глобалној заједници. У другом плану она заправо описује епизодни рам, који представља главну алатку репортера и *спин мајстора*. Услед савременог, доминантног утицаја нових електронских медија и специфичног електронског такозваног социјалног новинарства и комуникације у *реал тиме преносу* на тумачење догађаја, али и на међуљудску, свакодневну комуникацију, *епизодни рамови* постали су доминантан начин тумачења догађаја. Услед стотина информација којима је савремен човек свакодневно изложен и многобројних медија којима се преносе разноврсне поруке, као и због брзине живота, савремен човек склон је да тренутно реагује и памти. У *мору* порука, поред комплета информација од којих зависе дневне активности људи, пажња се усмерава само на оне вести које имају тренутно јак ефекат на људска чула. То су оне информације које изазивају јака осећања, подижу адреналин јер могу бити другачије од свакодневне колотечине. Са друге стране, због засићености информацијама и времена које људи троше региструјући те садржаје, склони су да епизодно – кратко памте вести, односно да региструју само тренутни, последични контекст вести/информације. И електронски мас медији, јурећи сензационалност и актуелност у трци са временом, по правилу користе епизодне рамове. Штавише, коришћење епизодних рамова којима се постиже брз и снажан ефекат, рачунајући на емоцију пре него на разум и избегава тумачење ширег контекста поруке, може бити моћно оружје у манипулацији јавним мњењем. Због тога их одређени субјекти у јавном животу, као што су политичари, комерцијални мас медији радо користе.

Насупрот епизодним рамовима, постоје *тематски рамови*, који се баве ширим контекстом приче. Ако се епизодни рамови баве последицом, тематски се кроз истраживање баве узроком и могу досећи даље у прошлост. Тематски рамови траже сталоженост, посвећеност, пуно интересовање и концентрацију прималаца таквих порука, и коначно – образовану или високо профилисану публику. Ако се, примера ради, *сруши војни авион и пилот се катапултира, а министар похвали пилота за његово одговорно реаговање што је рушење авиона изведено на терену где нема људи и тако*

су сачувани животи, онда ће у епизодним рамовима, пажња јавности бити усмерена управо на саму вест због снажних емоција страха од догађаја, те интересовања за неуобичајену вест, као и дивљења за подвиг пилота и среће што није било жртва. Али ако би се исти догађај сместио у тематски рам, па се јавност подсетила на још неке сличне догађаје у недавној прошлости, губитака неколико авиона и огромне материјалне штете која се надокнађује наметима осиромашених грађана, онда би прича кренула у другом смеру и поставило би се питање стања у ваздухопловству, штете и одговорности ресорног министра. Такве тематске рамове, владајуће политичке елите по правилу не воле и избегавају их. Општа класификација рамова на епизодне и тематске врло је видљива и у сфери односа с јавношћу. Епизодне и тематске рамове описао је амерички професор комуникација и политичких наука Шанто Ијенгер (Shanto Iyengar), који је дао значајан допринос у истраживању феномена рамовања и уобличавања информација⁹⁾. Он наводи да је мала вероватноћа да ће се шире друштво сматрати одговорним за неки догађај ако се он прикаже кроз епизодни рам, зато што је у фокусу епизодног рама појединац или сам догађај, за разлику од тематских рамова у којима се светло баца на контекст и објашњење узрока, који се често налазе у самом друштву.

ЕПИЗОДНИ РАМОВИ О СРБИМА СА СЕВЕРА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ У АНАЛИЗИРАНОМ САДРЖАЈУ

У истраживању смо претпоставиле да су епизодни негативни рамови о Србима са севера Косова и Метохије прерасли у општи тематски негативан рам током дванаест година од конфликта из 1999. године. Окосница у већини анализираног садржаја били су епизодни рамови којима су се описивали негативни догађаји са севера покрајине, најчешће из северног дела Косовске Митровице, те се одговорност на посредан или непосредан начин пребацивала на Србе: „Срби из северног града Косова – Митровице пуцали су из оружја и бацали бомбе на међународне чуваре мира, ранивши десетине полицајаца и НАТО војника. Насиље је најгоре насиље од када је Косово прогласило независност. Епизода се одиграла у зору када су полицајци Уједињених Нација извршили упад у зграду

9) Shanto Iyengar, „Is Anyone Responsible: How Television Frames Political News“, 1991, *The University of Chicago Press*.

суда Уједињених Нација, коју су у петак заузели Срби и ухапсили 53 људи. Портпарол Косовске полицијске службе, капетан Ветон Љишани, рекао је у телефонском интервјуу, да је неколико стотина Срба одговорило пуцањем на полицију и бацало каменице и бомбе, а да је онда полиција употребила шок бомбе и сузавац¹⁰⁾.

У другим случајевима, додуше знатно ређим, у епизодном раму би се извештавало о негативном догађају¹¹⁾ на северу, а није наводио починилац на албанској страни, иако је био познат, те се тако јавност наводила да, уз могући мотив, актуелну ситуацију и територију на северу, претпостави да би Срби на северу могли бити одговорни. Или би редослед догађаја у епизодном раму био поређан нетачно или непрецизно, тако да истиче одговорност једне стране која би унеколико била мања да је редослед стварних догађаја био прецизно постављен¹²⁾. Могуће је ипак да се радило о ненамерној грешци новинара, којима би такви епизодни рамови обично послужили само као повод за ширу тему у чланку, те нису детаљно проверавали след догађаја. Тако се, на пример, у извештају *CNN*-а „Бес на косовском мосту”, од 4. фебруара 2000 године, о албанском протесту на главном ибарском мосту, дан након познатог насиља у северном делу Косовске Митровице каже: „*Све ово (окупљање на мосту, прим.аут.) је одговор на убиство пет Албанаца ноћас у Северној Митровици. Након убиства, бачене су бомбе на српске кафиће у северном делу града. Срби су одговорили насиљем у северној Митровици и уништили неколико возила Уједињених Нација.*”¹³⁾ Иако не постоји оправдање за насиље, обрнутим следом догађаја у епизодном раму (заправо су прво бачене бомбе на два српска кафића у којима је било много повређених младих Срба, па су онда убијени Албанци), значајно се мења значење вести и значајно се у јавности повећава одговорност Срба са севера и истовремено релативизује одговорност друге стране.

10) March 18, 2008, Kosovar Serbs Clash With Police, <http://www.nytimes.com/2008/03/18/world/europe/18kosovo.html?scp=6&sq=mitrovica&st=nyt>

11) У сва 224 садржаја, Северна Косовска Митровица, односно северно Косово, садрже негативну референцу о граду/територији (негативна атрибутизација града), те се у истом садржају наглашава да ту живи већинско српско становништво.

12) Таква врста извештавања била је најпре карактеристична за локалне, српске и албанске агенције, чиме би се оптуживала друга страна, али тај садржај није обухваћен овом анализом.

13) February 4, 2000 Web posted at: 3:52 p.m. EST (2052 GMT) Anger on a bridge in Kosovo , <http://archives.cnn.com/2000/WORLD/europe/02/04/kosovo.violence.01/index.html>

У ВВС-ијевом извештају од 20. марта 2004. године „Војници Уједињеног Краљевства спремни за Митровицу”, непрецизне информације у епизодном раму, при том и непрецизно поређане, те атрибутизација актера мењају поруку и снажно релативизују одговорност косовских Албанаца: „У четвртак је особље Уједињених Нација извучено из града сукоба Митровице, након што су почели сукоби између Срба и Албанаца, а руље запалиле српске православне цркве и куће. Иницијална капсула за насиље била је смрт два албанска дечака, за шта су оптужени припадници мале српске заједнице у покрајини. Командант НАТО снага за јужну Европу, Грегори Џонсон је рекао да насиље “у основи води етничком чишћењу”¹⁴⁾. Не прецизира се којој етничкој заједници припадају руље, иако се зна да су десетине хиљада Албанаца јуришале и рушиле десетине православних светиња. Истовремено се помиње етнички сукоб и прецизирају се стране у сукобу, иако су Срби били у крајње дефанзивној улози у свим деловима јужно од Ибра, где се заправо насиље и одигравало. Прецизира се, такође, која се етничка група оптужује за смрт албанских дечака, иако се, то испоставило као касније нетачна, а у почетку непроверена вест. Коначно, уводи се озбиљна оптужба високог званичника о етничком чишћењу, које се посредно мође довести у везу са обе стране, јер се не дефинише прецизно са које стране је ишло. Негативни епизодни рамови у којима су Срби били актери су приказани у 181 тексту и извештају од 224 анализирана текста, што чини 80,8% анализираниог садржаја и у још једном тексту који је ушао у категорију про-српског спина, али је негативан догађај који су Срби извели послужио као повод аналитичару да кроз свој лични став релативизује њихову одговорност. У 181 тексту налазе се и они чланци који су оцењени као објективни (укупно 39), али је негативан епизодни рам о Србима присутан и у њима. Отуда не чуди што су у доминантној већини анализираниог садржаја присутни негативни епизодни рамови о Србима са севера Косова и Метохије.

ЕМОТИВНИ РАМОВИ

Приликом слагања епизодних рамова, по својеврсном шаблону, уз рам о негативном догађају, за чију одговорност се упућу-

14) Saturday, 20 March, 2004, 03:58 GMT, **UK soldiers ready for Mitrovica**, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/3552149.stm

је на Србе, ишли су емотивни рамови о Албанцима као жртвама. Они су доносили личну причу појединаца, најчешће албанских жртава, којом се тумачио шири политички контекст. Личне приче, конкретни примери из живота су у складу са индивидуалистички орјентисаним западним друштвом, које са друге стране брзо живи и комуницира, те им медији преносе приче кроз рамове који су за њих најефектнији и најбрже памтљиви, а то је управо епизодни емотивни рам. Коришћењем емотивних рамова на вишем нивоу креира се рам *приповедања приче (the story telling frame)*. У таквој композицији и уз наративну технику, теза у причи јасно подупи-ре главну поруку, попут следећих: „*Она је преживела, тинејџерка са ѕвоним вољом и великом надам своје породице за бољу будућност. Са својим родитељима и двојицом своје браће, Резарта Рукеци остала је неповређена кроз злогласан косовски рат. Упркос бомбардовању НАТО снага и протеривања милион Албанаца, породица никада није напустила свој дом у Митровици и тамо су радосно дочекали долазак међународних чувара мира. Али ове недеље седамнаестогодишња Резарта, која жели да постане адвокат, припрема се на пут у Словенију. Опружена у кревету, у пиџами са плишаним медведићима, повлачи јорган да открије завијен патрљак од екстремитета и оживљак испод груди где ју је погодио ирапнел. Ох, заборавила сам да вам кажем - говори - Мој брат је касније умро*”¹⁵⁾. Уз снажан емотивни набој, теза да једна девојчица изгубила брата и ногу у својој кући и то у миру, а да су то извели Срби јасно саопштава поруку о српским злочинцима и албанским жртвама.

У анализираном садржају идентификована су само два текста од 3. фебруара 2000. године (*New York Times* „Двоје убијених када је граната погодила аутобус Уједињених Нација који је превозио Србе на Косову”) и 24. марта 2004. године (*BBC* „Насиље на Косову баца светло на неуспех Уједињених Нација”), у којима су српске жртве биле искључива тема и сврстани су у категорију позитивног епизодног и тематског рама за Србе. Иако први текст говори о заиста трагичном догађају у коме је нападнут хуманитарни конвој под међународном пратњом, који превози махом старије српске цивиле из енклаве у дреничком крају (у срцу оружаног покрета Албанаца

15) Одломак из *Guardian*-овог текста “Породица разнета у подељеном косовском граду”), објављеном 27. фебруара 2000, о жртвама фебруарског насиља у Северној Митровици. И то је типичан пример емотивног рама о албанским жртвама из анализираног садржаја. <http://www.guardian.co.uk/world/2000/feb/27/balkans>

за време рата), када су убијени старци и повређено више људи, у том тексту нема емотивног набоја, какав постоји у садржају о албанским жртвама. Албанске жртве углавном су приказиване кроз форму репортажи или кроз комбинацију вести и репортаже, а о српским жртвама се углавном извештавала кроз форму вести:

„Ракетни напад на аутобус који је превозио Србе усмртио је два старија сељана и ранио још три човека данас и то свега неколико метара од пратње оклопних НАТО возила. Срби су користили недељни превоз који је организовао Високи комесар Уједињених Нација за избеглице до свог села на северу Косова, када их је сачекала заседа, изјавили су миротворци НАТО снага. Портпарол канцеларије Комесара је рекао да је то био најгори напад на српски конвој, те да ће то вратити уназади напоре на подстицању мира и толеранције између Албанаца и Срба. Тензије су у подељеном граду Митровици, удаљеном неких 12 миља од места напада порасле одмах након напада. Напад на аутобус је шокирао канцеларију Високог комесара, који је одмах обуставио све сличне аутобуске услуге. „Заштита мањина је била и остала главна преокупација, а овакви инциденти нас енормно враћају уназад, у целом региону“, изјавио је Dennis Mc Namara, начелник канцеларије Комесаријата на Косову. ‘УНХЦР у овој фази, свакако неће охрабривати Србе да се врате на Косово, због безбедносне ситуације у овом тренутку’, рекао је Mc Namara. ‘Све до данас, аутобуски сервис је с разлогом био успешан и популаран код Срба’, изјавио је Peter Kessler, портпарол канцеларије Високог комесара. ‘Пружа им приступ лекару, зубару, шансу да продају свој сир и остале производе’, рекао је. ‘Углавном, у њима су старији људи.’ Господин Mc Namara је рекао: ‘Ми знамо још из Босне да овакве операције нису без ризика. Ми смо уложили време и пажњу да то организујемо. Али ако је неко одлучан у томе да изврши напад, он то и може’”¹⁶⁾.

Овде ипак, нема личне приче кроз коју би се изразила осећања – нема емотивног рама. Може се говорити о посредном емотивном раму – који би могао да изазове саосећања у јавности која чита овакав текст, с обзиром на то да се на епизодни рам о српским жртвама надовезује тематски рам о угрожености мањинског становништва

16) *New York Times* „Двоје убијених када је граната погодила аутобус Уједињених Нација који је превозио Србе на Косову”, *BBC* „Насиље на Косову баца светло на неуспех Уједињених Нација“, у којем су српске жртве биле искључива тема, и сврстан у категорију позитивног епизодног и тематског рама за Србе. <http://www.nytimes.com/2000/02/03/world/2-killed-as-rocket-hits-a-un-bus-for-serbs-in-kosovo.html?scp=111&sq=mitrovica&st=nyt>

на Косову и Метохији и насиљу који над њима врши већина. Тај тематски рам појачан је личним рамом високог међународног званичника на Косову који је забринут због насиља над Србима.

У свега четири (од укупно 224) текста са позитивним рамом за Србе, у само два од та четири постоје емотивни рамови, а у само једном од њих је заступљен такозвани појединачни рам, односно лична прича. Насупрот томе, личне приче о албанским жртвама из јужног и северног дела Косовске Митровице су и након завршетка бомбардовања наставиле да доминирају, упркос томе што је читав јужни део града *очишћен* од Срба у том периоду као и остатак Косова и Метохије, а остатак становништва у северном делу био под страховитим политичким притиском да дозволи улазак Албанаца. Те личне приче нису биле ништа друго до најснажнија комбинација емотивно-епизодних рамова са такозваним *nut graph*-овима у општем раму приповедања приче (*story telling frame*).

ТЕМАТСКИ РАМОВИ У АНАЛИЗИРАНОМ САДРЖАЈУ

Тематски рамови који су се детаљно (објективно или не) бавили позадином догађаја у анализираном садржају готово да нису ни постојали¹⁷⁾. Тематски рамови који су коришћени у анализираном садржају имали су искључиво функцију да подупру негативан епизодни рам о Србима, односно позитиван епизодни рам о Албанцима. Једина врста тематског рама, која опет није дубље залазила у позадину, био је најчешће шаблон – *nut graph*¹⁸⁾. Доминирају негативних *nut graph*-ови са Србе. У почетку су се односили на *репресију Милошевићевог режима према албанским цивилима и њиховом страдању*. И након рата, наставило се са коришћењем истог *nut graph*-а, као и током бомбардовања, са најчешће преувеличаним цифрама о броју протераних, убијених и несталих Албанаца, или етничкој структури становништва¹⁹⁾: “Косово је стављено под администрацију Уједињених Нација 1999. године, након што је НА-

17) Такви рамови били су окосница рада западних институција, *think-tank* организација и недељника који су се бавили позадином косовског сукоба. Попут чувене ICG групе.

18) *Nut graph* је обавезна *background* информација, коју захтевају уредништва мас медија и новинари електронских медија га у брзини углавном препisuју из извештаја у извештају, све док извешавају са истог кризног подручја, у одређеном временском интервалу.

19) Те преувеличане цифре коришћене су у *nut graph*-у чак и када су се појавили званични извештаји са подацима који су показивали мање бројке. Примера ради, могло се чути о цифри о 10.000, чак и 100.000 убијених косовских Албанаца од стране Милошевићевих снага безбедности, иако није било прецизних података о томе. Иако је уследио извештај Хашког трибунала из 2000. године о 2.788 ископаних тела на Косову (цифра

ТО интервенисао да заустави репресију српског вође Слободана Милошевића над етничким Албанцима, који чине 95 процената становништва. Ипак, северни део Косова, који чине 15 одсто територије остаје под де факто српском контролом²⁰⁾.

У осталим негативним рамовима за Србе на северу, у првим годинама по окончању конфликта, били су они који су у негативном контексту доводили Србе са севера и поделу у везу, као и спречавање повратка Албанаца на север: „Северна Митровица је сада насељена скоро у потпуности Србима, правећи неформалну поделу Косова, која се шири до границе покрајине према остатку Србије, стварајући зону где југословенски председник Слободан Милошевић има значајну контролу, љутећи косовску албанску већину“²¹⁾.

Након заузимања РМХК „Трепча“ 2000. године смањује се *притисак* повезивања севера покрајине са Слободаном Милошевићем. Међутим, притисак у *nut graph*-овима јача у истицању *паралелних* институција на северу у негативном контексту. Разлика је и у томе да се раније наглашавало како се *радикални* Срби са севера противе повратку Албанаца на север, док се у *nut graph*-овима после 2005. године, са кулминацијом у 2008. години истиче противљење Срба са севера независности Косова. Рам одговорности и повезаности званичног Београда и Срба са севера Косова и Метохије искључиво у негативном контексту почиње поново да доминира од доласка ДСС-а на власт у Србији, а свој пуни замах тај рам добија у мартовском насиљу на северу 2008. године и претходном паљењу царинских пунктова на северу покрајине: „Влада у Београду тражи начина да ојача паралелне институционалне структуре у образовању и здравству на северном Косову, док је десетине Срба напустило косовску мултиетничку полицију и затражило да их преузме Србија“²²⁾. Акценат у 2008. години је, поред отпора Срба са севера, поново на *националистичкој политици, подстрекивању и утицају једног режима из Београда* – владе Војислава Коштунице, чиме се заправо, барем по интензитету оптужби на рачун Београда за

је касније повећана), *nut graph* није прецизирано колико је у покрајини заправо било ратних жртава.

- 20) February 21, 2008, Serbs Continue to Push for Control of Northern Kosovo <http://www.nytimes.com/2008/02/21/world/europe/21kosovo.html?scp=54&sq=mitrovica&st=nyt>
- 21) November 14 1999, Fears Grow Over the Facto Partition of Kosovo, <http://www.nytimes.com/1999/11/14/world/fears-grow-over-the-de-facto-partition-of-kosovo.html?scp=20&sq=mitrovica&st=nyt>
- 22) March 25, 2008, Serbia Formally Proposes Ethnic Partition of Kosovo, <http://www.nytimes.com/2008/03/25/world/europe/25kosovo.html?scp=51&sq=mitrovica&st=nyt>

косовску кризу и сличности у негативном портретисању два српска лидера (лични рамови одговорности), изједначавају периоди од 1999-2001 са 2005-2008. година.

РАМОВИ ОДГОВОРНОСТИ

Епизодни рамови су користили рамове одговорности, подједнако као и тематски. У наведеним примерима могли смо видети неки од типичних, и чак блажих примера рамова одговорности кроз епизодне и тематске рамове. У епизодним рамовима, тражи се одговорност непосредно за догађај који се описује тим рамом, док се у тематским одговорност обично проширује на историјске референце, најчешће о одговорности Слободана Милошевића за злочине против албанског становништва и одговорности владе Војислава Кошуннице, затим о одговорности за акције Срба на северу које воде ка „подели Косова“ и француског КФОР-а, а у ретким текстовима, пре свега ауторским текстовима и личним коментарима, о одговорности међународне заједнице на Косову и Метохији. Управо је рам одговорности био и *камен спотицања* приликом прецизног утврђивања да ли се ради о епизодном или тематском раму, поготову, када се у наизглед епизодном раму о неком актуелном догађају, у значајној мери користила историјска референца као додатна информација, која је скретала ток приче са садашњег тренутка у прошлост и проширивала епизодни догађај.

У епизодним и тематским рамовима о негативним догађајима на северу покрајине, најчешће се идентификује троугао страна Срби–Албанци–међународна заједница. Њиховим портретом и узајамним односом присуства кроз рамове, свака страна има јасно издвојену улогу у тим догађајима, пре свега преко рама одговорности. Тако се у јавности перципира партнерство између међународне заједнице и Албанаца. Међународна заједница се перципира као *страна која жели и покушава да донесе мир, ред и закон на Косову, Албанци су жртве, док су Срби проблематични и непослушни, а француски војници пристрасни према Србима*. У рамовима након проглашења независности, те улоге су се донекле трансформисале, попут тога да француски војници више не играју тако битну улогу, готово се и не спомињући, да акценат више није на Албанцима као жртвама, већ као *грађанима који се боре за толеранцију, демократију, интеграцију и просперитет у својој мла-*

дој (*new-born*²³⁾) земљи, док се Срби више не повезују са режимом Слободана Милошевића, односно са Војиславом Коштуницом, већ се приказују као *назадан, непослушан и дубоко криминализован* корпус, у оквиру кога се јасно дефинише *шачица криминалаца која уцењује умерене грађане*. Умерени грађани су само они за које се не поставља питање отпора интеграције у *легитимну и демократску* такозвану *косовску државну творевину*.

**КОНТРАСТ: ПОЗИТИВНИ–НЕГАТИВНИ ЕПИЗОДНИ
РАМ, ПОЗИТИВНИ ЕПИЗОДНИ–НЕГАТИВНИ
ТЕМАТСКИ РАМ, НЕГАТИВНИ
ЕПИЗОДНИ–ПОЗИТИВАН ТЕМАТСКИ РАМ**

Оно што је у анализираном садржају највише и најчешће утицало на појачавање негативне слике о Србима са севера покрајине јесу контрасти позитивних и негативних рамова супротстављених страна. По одабиру тема и опису акција, негативан рам је био *резервисан* за Србе са севера покрајине, а позитиван за другу страну. Заступљеност две или више страна у текстовима и извештајима је на први поглед давало на озбиљности, систематичности и коначно – објективности приче, уместо да се прича бавила само једном страном. Оно што је коначно пресудно утицало на рамовање читаве приче био је распоред и слагање рамова, а ту је доминирао контраст рамова. То се дешавало чак и онда када би за обе стране била наизглед *резервисана* два иста рама, односно када су се одабирали по реципроцитету. Контраст позитивног и негативног рама се најчешће постигао кроз:

- контраст позитивног и негативног епизодног рама
- контраст позитивног епизодног и негативног тематског
- контраст негативног епизодног и позитивног тематског

Такви контрасти снажно су истицали негативну слику о Србима са севера покрајине и позитивну слику о косовским Албанцима. Позитиван епизодни рам приказивао је догађај у коме се кроз личну причу Албанаца *правила* слика о њиховој жртви, а као контраст, у истом или неком другом догађају, Срби су се описивали одговорним за жртве, страдање или штету Албанаца. Негативни рам о Србима тако је појачаван контрастним рамом, у коме је доминирала лична, емотивна, људска прича о патњи и страдању Алба-

23) Слоган којим се промовише независност такозване косовске државе.

наца. У том контрасту се релативизовала било каква одговорност Албанаца за страдање Срба. Иако је на терену егзодус Срба била заправо последња вест, западни медији су на првом месту извештавали о повратку албанских избеглица на Косово. Вест о злочинима над Србима се или игнорисала, или на маргинама приказивала као одлазак услед страха од освете, а злочини као освета²⁴⁾ Албанаца.

Западни новинари су у летњим месецима 1999. године пратили повратак албанских избеглица и повлачење српских снага и тако долазили са југа покрајине у Косовску Митровицу. Нису се, међутим, усуђивали да пређу мост ка северу, који је био линија разграничења, под утиском да су Милошевићеве снаге и даље на северу, на ком живе непријатељски расположени Срби. У чланку ВВС-ија од 28. јуна 1999. „Очевидац из Европе: Долазак кући у Митровицу”²⁵⁾, новинарка прати судбину Албанке Ељване Келменди и њене сестре на повратку кући у Митровицу, из избегличког кампа у Албанији. Кроз јак лични и емотивни рам, прати се тренутна тема на Косову, а то је повратак албанских избеглица и спаљене куће које затичу, војнике НАТО-а и слободу, и описује се оно што се затиче на путу. Тако се виде и српске куће које горе пред пута, али кроз информативни рам се релативизује злочин, јер *„то су биле куће српских цивила који одлазе, и цигана или косовских Албанаца за које се верује да сарађују са Србима“*. Описује потресно искуство Ељване када стиже у Митровицу и паљевине које затиче, али и срећу што су сви у породици живи и здрави. У тренутки када је извештај прављен међутим, на терену се дешава етничко чишћење градова и села од Срба, и то пред стотинама светских камера и агенција, па и у јужном делу Митровице, где се налази Ељване, и где су управо скоро сви Срби протерују одатле. Новинарка ту вест описује рамом потпуне релативизације, и штавише, наглашавајући негативан рам о Србима и појачавајући позитиван о албанским жртвама, *„Али њихови српски суседи су до сада већ побегли и није остао нико да одговори на питање које многи косовски Албанци постављају „Зашто?“* Типичну слику о погледу са југа ка Србима на северу дочарава новинарка у истом члан-

24) Више међународних званичника је злочине над Србима класификовало као освету и тако их релативизовало. Запамћене су изјаве тадашњег шефа УНМИК-а Бернарда Кушнера о осуди „чинова освете“, како је називао убиства и отмице Срба, на пример покољ 14 жетелаца у селу Старо Грацко у јуну 1999. године.

25) 28 June 1999, World: **Europe Eyewitness: A Mitrovica Homecoming**, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/380577.stm>

ку: „Када смо покушале да пређемо мост у већински српски део града, француски војници са својим тенковима су нас спречили у томе. „Ви сте Срби?“, питали су нас како смо им се приближавали. „Не, Ељване је косовска Албанка која покушава да дође до свог дома, “објасниле смо. Војници су нам рекли, срамежљиво слежући раменима, да још увек није безбедно да пређемо на другу страну града. „Па шта онда радите овде?“, повикала је љутито Ељване, фрустрирано бризнувши у плач. Њен дом је био на домаку, на само неколико стотина метара, али на другој страни моста је стајала група непријатељски настројених Срба, од којих су неки певали националистичке песме. Наводно, много српских цивила у северној Митровици је још увек наоружано. Француски војници КФОР-а, који су овде присутни да заштите обе стране, изгледа да нису још увек успоставили контролу над половином града. Ељване је рекла да ће покушати поново следећег дана – и овог пута она намерава да се кући врати да живи, не само да разгледа“.

У више текстова и извештаја, још јачи контраст био би постигнут када би се насупротив личној причи о албанским избеглицама и жртвама постављала такође лична прича, али у негативном контексту, најчешће радикалног вође на другој страни или било ког другог *тврдолинијаша* (*hardliner*), па је такав контраст утицао на јачи интензитет позитивног рама за Албанце и негативног за Србе. У појединим текстовима, контрастни рамови су у неким специфичним и конкретним догађајима, у којима су Срби јасно означени као жртве, успевали чак и тада да појачају негативан рам о самим Србима. То се постизало на два начина – или релативизацијом одговорности албанске стране у контрастном раму или тако што би искључива тема била прича о жртвама на супротној страни (албанској). Текстови са тако поређаним контрастним рамовима врло често су имали и остале рамове који су појачавали интензитет самих епизодних рамова, попут одабира теме, такозваних војних рамова о кршењу реда и закона и жртвама, негативних референци акција и актера, негативних референци о граду, акцентуализације појединих речи.

У контрасту позитивног епизодног и негативног тематског рама најчешће су описивани догађаји у којима су Срби са севера били жртве, а онда се у историјској референци, најчешће у *nut graph*-у говорило о негативним догађајима у прошлости за које су Срби одговорни (они пасуси у којима се подсећа о *репресији* над

Албанцима) или у другом тематском раму (нестабилном северу, Срби који се опиру повратку Албанаца, односно независности). Код таквих текстова и извештаја, понекад је било веома тешко прецизно утврдити преовлађујући тон, односно да ли га категорисати са негативним рамом о Србима, или као објективне.

У контрасту негативних епизодних и позитивних тематских рамова, најчешће су описивани негативни догађаји за које су били одговорни косовски Албанци, а потом би се у историјској референци, најчешће у *nut graph*-у (опет о Милошевићу и репресији његовог режима), њихова одговорност релативизовала кроз белешку о негативним догађајима у прошлости за које су Срби одговорни. У симболичном броју текстова и извештаја, описивани су негативни догађаји за које су били одговорни косовски Срби, а у историјској референци и никако у *nut graph*-у (пошто нису ни постојали, јер је таквих просрпских текстова било у симболичном броју), релативизовала њихова одговорност кроз додатне информације о ономе што је претходило том догађају.

Контраст рамова је имао непосредан утицај на *преовлађујући тон* садржаја у текстовима. У мањем броју текстова, контраст је био у потпуности пропорционалан са стварним догађајем или темом, на пример негативни епизодни рам о Србима, насупрот позитивном тематском раму о њима и/или негативном раму за другу страну – Албанцима или међународној заједници, или негативан епизодни рам негативан о обема странама. Такви текстови и извештаји су најчешће обележавани као објективни. На пример, у извештају *BBC*-ија од 25. фебруара 2000. године „*Становници Митровице ‘једни другима за вратом’*“, о фебруарским немирима у Северној косовској Митровици, новинарка је описала догађаје и атмосферу, тако што је у две серије поставила по један контраст рамова две стране. Тема извештаја јесте насиље и непријатељство две стране, појачано након фебруарског насиља и притиском да се врате истерани Албанци на север. У првом контрасту две жене, Албанка и Српкиња говоре о свом искуству. Саговорнице су пажљиво изабране да би реално дочарале ситуацију у подељеном граду Косовској Митровици. Обе су приближних година, обе су у етничкој мањини, на ‘супротним’ странама града, једна са севера, друга са југа: „*Мировне трупе НАТО-а у подељеном граду Митровици бу-квално спречавају од сукоба две заједнице које су једна другој за вратом. Кимете Аземе и њена мајка су међу малобројним албан-*

ским породицама које још увек живе на већински српској северној страни реке. Кимете каже да се плаши својих српских комшија и осећа претњу од њих. Али је она одлучна да остане. 'То је моја кућа, ја желим да останем у својој кући. Живим овде 22 године и не могу да одем.' На јужној страни моста, слика је другачија. Овде, српска заједница, која је некада бројала око 4.000 становника, сада је смањена на само 15. Они живе у кућама близу православне цркве, које снажно чувају француски миротворци. Снежана Нојић је ћерка свештеника. 'То није стварни живот. Али ово је наш избор и покушавамо да га живимо најбоље што можемо.'²⁶⁾

Подела има нарочити значај за било који текст или извештај о Северној Косовској Митровици и она је уско повезана са контрастом рамова. Без обзира о каквом догађају да се ради, у позадини, ако не у самој вести јесте подела. До једностране декларације о независности фебруара 2008. године, подела која се повезивала са Србима из северног дела Косовске Митровице се постављала као контрастни рам владавине закона, слободи кретања, мултиетничности Косова, дакле свих декларативних циљева и вредности међународне мисије на Косову и Метохији. Од 2008. године подела („дестабилизација”, „контрола Београда”, „паралелне институције”, „криминалне активности”, „насиље”, „бојкот”, „заглављеност у прошлости”) се приказује као контрастни рам за независност која се представља у позитивном контексту („новорођена земља”, „мултиетничност”, „брига за мањине”, „демократија”, „мир”, „просперитет”, „владавина закона”, „гледање у будућност”, „сарадња са западом”, „дугогодишњи сан Албанаца”, „крај Милошевићеве репресије”).

Нису били ретки извештаји у којима се постављао контраст Срба јужно од Ибра и Срба са севера Косовске Митровице. Сама реалност на терену иде у прилог овом контрасту. Данас се тим контрастом истиче кооперативност Срба са југа, њихова интеграција, те одбијање сарадње са косовском државом од стране Срба са севера. Интересантно је да је такав контраст форсиран и у првим годинама по окончању конфликта, када су Срби из Грачанице учествовали у ПАВК-у (Привременом Административном већу Косова), а Срби из Северне Косовске Митровице се сукобљавали са Албанцима на мосту. Следећи пример готово да је јединствен,

26) Friday, 25 February, 2000, 17:41 GMT Mitrovica residents 'at each other's throats' <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/656783.stm>

јер је један од ретких примера у ком се поставља контраст Срба са севера и југа, тако што говори о српском страдању на југу. У чланку *New York Times*-а од 3. јула 2000. „Званичник Уједињених Нација упозорава на могућност нестанка мира на Косову“²⁷⁾, у добром делу текста се врло конкретно издваја позитиван рам о Србима са Косова и Метохије. Они се приказују као жртве, констатује се да су се десили злочини над њима и да је протеривање организовано. Очекиване медијске слике о албанским избеглицама се сада замењују српским избеглицама како напуштају Косово на тракторима. Оптужују се међународна заједница и албанске вође и све то се поткрепљује снажним рамом ауторитета и кроз изјаву високог званичника Уједињених Нација за хуманитарна питања. Надовезују се подаци о страдању и убијеним Србима. А онда, као контраст, потпуно супротан рам о Србима са севера: „*На сличан начин, трупе НАТО снага које су окосница мировних снага Уједињених Нација су биле превише опрезне у рушењу вештачке баријере коју су створили Срби у северном косовском граду Митровици, стварајући зону у којој председник владе Слободан Милошевић има значајну контролу и тиме разјарује већинске косовске Албанце*“²⁸⁾. Такав контраст рамова упућује на закључак да се Срби са севера јасно портретишу као реметилачки фактор остатку косовског друштва, односно да се косовско друштво релативизује одговорности од злочина према једном народу, јер се, уместо инсистирања на одговорности, они ослобађају тако што се уводи потпуно нова ситуација у тексту преко новог рама одговорности за Србе и део међународне заједнице. Посредно, што је још важније, истиче се подела на *добре и безопасне* Србе на југу и *опасне* Србе на северу. Та подела своју кулминацију доживљава од локалних *косовских* избора 2009. године у којима су, након једностраног проглашења независности Косова косовски Срби на југу, упркос ниском броју, ипак по први пут учествовали у видљивијем одзиву на тим изборима. Упркос чињеници да све стране знају да институције Србије на исти начин функционишу у данашњим већинским српским срединама на југу, баш као и на северу, те да готово сви Срби на југу директно зависе од финансијске помоћи званичног Београда, данас се кооперативност и интеграција Срба на југу у *косовско друштво* не доводи у

27) July 3, 2000, UN Official Warns Of Losing The Peace In Kosovo, <http://www.nytimes.com/2000/07/03/world/un-official-warns-of-losing-the-peace-in-kosovo.html?scp=97&sq=mitrovica&st=nyt>

28) Исто.

питање, није чак ни медијска тема, а сва негативна пажња усмерена је на Србе на северу, и то у оквиру јединствене матрице да само још на северу није заживело *демократско* друштво, ред, закон и правни систем.

* * *

У одабиру медијског епизодног или тематског рама, косовска криза није била ни у чему преседан у односу на било које светско жариште или актуелну вест, јер управо медијски епизодни рам има ту потребну динамику која може да испрати интензитет саме вести, а и довољно простора за укључивање осталих „динамичних” подрамова, као што су на пример емотивни и лични. Оно што је заправо специфично за косовску кризу, односно Србе на северу покрајине, али и Србе уопште јесте да су били у жижи западне јавности дужи низ година, због извештавања западних медија о њиховим негативним акцијама, те да су епизодни рамови толико личили једни на друге и креирали се по шаблону, да су временом еволуирали у један општи тематски негативан медијски рам у који су смештени Срби као народ, као и Срби са севера Косова и Метохије: *„Срби су негативци који живе на северу, који се наслања на Србију и хоће поделу. Помаже их званични Београд, када су тамо националистичке владе и радикалне струје. Севером владају криминалне и радикалне вође. На северу нема закона и међународна заједница се не осећа безбедно тамо. Нису партнер међународној заједници. Срби са севера стално протестују, бојкотују, пале и бацају бомбе и изазивају немире и дестабилизацију. Подржавају и изводе насиље. Истерали су Албанце и не дају им да се врате. Снажно се одупиру новорођеној држави и дестабилизују и њу. Заглављени су у прошлости.“* Таквим извештајима искључиво се доказује да су негативни рамови о Србима са севера Косова и Метохије и северног дела Косовске Митровице доминантни. Аутоматизам међународне заједнице непосредно након завршетка конфликта 1999. године у уобличавању слика Срба са севера покрајине као негативаца упркос измењеним друштвеним, политичким и историјским околностима, такође је веома евидентан. Најмање 181 чланак и извештај од укупно 224 анализирана чланка имао је преовлађујући или присутан негативан тон за Србе са севера покрајине. У садржају *BBC*-ја то је 40 од 51, у *Guardian*-у 30 од 36, у *Independent*-у 27 од 31, *CNN*-у 16 од 18 и *New York Times*-у 68 од 88. Од тих 181 „негативних” чланака и извештаја, 52 су са проалбанским, односно анти-

српских спином, 69 са искључиво негативним рамом, 21 са преовладавајућим негативним рамом уз покушај уравнотежености и 39 објективних текстова, у којима је такође присутан негативан рам за Србе са севера покрајине. У преостала 43 текста и извештаја, 2 су са просрпским спином, 2 у којима су Срби са севера у позитивном раму, 18 информативних текстова и 21 у којима су Албанци и/или међународна заједница тема. *BBC* је, на основу анализираних текстова, био *најизбалансиранiji*, што се тиче извештавања о северу Косова и Метохије, а *New York Times* *најекстреминiji*, након чега долазе *CNN* и *Independent*, па *Guardian*. Појединачно, проалбански, односно антисрпски спин доминирао је следећим редоследом: *Guardian*, *Independent* и *CNN*. Ти медији су иначе снажно подржавали бомбардовање тадашње СРЈ. *BBC* и *New York Times* имали су највећи број текстова у којем је преовладавао негативан тон за Србе са севера или је био искључив, а обе медијске куће објавиле су значајан број текстова са проалбанским/антисрпским спином.

Срби су током 1999. године најпре били недовољно свесни чињенице да су у водећим западним медијима приказани искључиво као „лоши момци”. Ово тим пре што су последице разарања друштва којем су деценијама припадали (СФРЈ), усложњене санкцијама, галопирајућом инфлацијом, приливом више од 500.000 избеглих лица, биле вишеслојне и дубоко урезане у трансформацију свакодневног живота. Такве друштвенополитичке околности значајно су измениле приоритете српског народа, који су редуковани на очување базичне егзистенције, социопсихолошке стабилности и целовитости породице као основне друштвене заједнице. Будући да су приоритети Срба измењени у атмосфери медијског *мрака* и изолоације од остатка савременог света, *дубоко огрезлог* у либерални капитализам и глобализацију, борба за боље позиционирање свог народа на међународној медијској сцени унапред је била *осуђена* на пропаст. То је очигледно на примеру Срба са севера Косова и Метохије, чије стратегије борбе почивају на миту о Косовском боју и завету, Србима као *светом народу*, *славној* историји династије Немањић чије су најзначајније задужбине управо на Косову и Метохији. Како су године пролазиле и тај аргумент водеће светске силе латентно, а привремене косовске власти манифестно доводе у питање, покушавајући да манастире и цркве попут Високих Дечана, Богородице Љевишке, Пећке Патријаршије, Грачанице, Бањске прикажу као ремек-дела такозване *византијско-албанолошке*

школе, описујући их као *косовско*, а не српско културно наслеђе. Реч је новом виду медијске манипулације и *линије борбе* за српску дипломатију у институцијама попут УНЕСКО-а и УН-а, коју Срби изнова почињу са незавидне стартне позиције. Друштвени сукоб између Срба и Албанаца „резултирао је стварањем ‘паралелног’ косовског друштва, чија је суштина етнички сукоб зарад контролisaња територије, а и циљу (некад) стварања, односно (од 17. фебруара 2008. године) одржања заокружене националне државе”.²⁹⁾ Како су Срби (пре)дуго веровали да никоме ништа и не треба да објашњавају, у свакодневној борби против *њих/дегугих/ вековних непријатеља* само су учвршћивали негативне стереотипе које су западни новинари вешто користили *пакујући* вести о Србима-лошим момцима. У последње време појављују се, међутим, медијске куће попут *Russia Today* које Србе са Косова и Метохије описују искључиво као жртве западних интереса у том делу Балкана. Утицај те медијске куће на аудиторијум, међутим, веома је ограничен у поређењу са претходно анализираним медијима. Појављују се и документарни филмови који говоре о страдању Срба на Косову и Метохији³⁰⁾, такође тешко доступни широком аудиторијуму земаља Запада. *Осуђени* на борбу против Албанаца и међународних организација попут EULEX-а на терену и Запада у медијима, Срби са севера Косова и Метохије све мање схватају речи право, правда, слобода, достојанство. Од њих, међутим, не одустају, иако у таквој борби све остале животне активности својствене људима из мирнодопских делова српског друштва имају секундарни значај. Упоређујући свој незавидан положај са жариштима у Европској унији на која су званичници тих земаља веома осетљиви (Баскија, Каталонија, Корзика, Северна Ирска, Кипар, Белгија – Фламанди и Лапонци), Срби са севера Косова и Метохије увиђају са каквом пажњом западни званичници негативно портретишу оне који су у њиховој *немилости*, не помињући при том своја нерешена питања. Од своје борбе ти *лоши момци* ипак не одустају, иако је реч о борби која већ (пре)дуго траје. Неопходно је, међутим, да борбу воде на неколико *фронтова*, међу којима су и медији. И то у нади да борба није завршена.

29) Ивана Аритоновић, „Неки узроци и последице друштвених сукоба на Косову и Метохији“, *Баштина*, св. 28/2010, 342.

30) Видети примера ради: „Тежина ланаца“ (режија Борис Малагурски).

Tatjana S. Lazarevic, Ivana M. Aritonovic
WESTERN MASS MEDIA EPISODIC AND THEMATIC
FRAMES OF NORTH KOSOVO SERBS AS *BAD GUYS*

Summary

The study emphasises and analyses contemporary age weapons – media frames. It exemplifies information packing & interpretation by leading western mainstream media about Kosovo and Metohija. The framing phenomenon has stirred significant attention with a colossal influence of mass media and their real time effect. How will events be interpreted in public depends to a great extent on the framed messages. Frames are consistent parts of messages on their way to receivers. While decoding and interpreting messages, people often lack time to think much. Therefore, frames help them to process information in a relatively fast and easy way. Apart from mass media's technical superiority to transfer information within seconds to a mass number of receivers, framing is their most powerful weapons over the influence on public opinion.

This study analyses specific episodic and thematic frames while illustrates negative portraying of North Kosovo Serbs in western media, during the 12-year-long international presence in Kosovo. The aim of this study is to inspire domestic academic community onto further researches of framing as the influential mass media tool over the Serbian society, as well.

Key words: framing, episodic frames, thematic frames, North Kosovska Mitrovica, Kosovo and Metohia.

ЛИТЕРАТУРА

- Аритонових, Ивана, „Неки узроци и последице друштвених сукоба на Косову и Метохији“, *Баштина*, св. 28/2010, стр. 321–343.
- Бакић, Јово, „Писање стране штампе о распаду Југославије и рату вођеном на њеном тлу (јануар 1991 – март 1992)“, *Социологија*, 1997/3, стр. 401–423.
- Бакић, Јово, „Да ли је западна јавност у Србима препознала непријатеља – Анализа садржаја Танјуг прес црвених билтена, јануар 1991 – децембар 1993“, *Социолошки преглед*, вол. 32/1, 1998, стр. 3–29.
- Бакић, Јово, „Стереотипи о Србима у јавностима појединих западних нација“, *Нова српска политичка мисао*, вол. 6/1–2, 1999, стр. 27–55.

- Bahador, Babak, *The CNN Effect in Action: How the News Media Pushed the West Toward War in Kosovo*, Palgrave Macmillan, First Edition, 2007.
- Chomsky, Noam: *A new Generation Draws Line, Kosovo, East Timor and the Standards of the West*, Verso, 2000.
- Chong, Dennis, „Framing Theory”, Paper presented at the Annual Meeting of the International Society of Political Psychology, Portland, Oregon, 2007.
- February 4, 2000 Web posted at: 3:52 p.m. EST (2052 GMT) „Anger on a bridge in Kosovo“, <http://archives.cnn.com/2000/WORLD/europe/02/04/kosovo.violence.01/index.html>
- February 21, 2008, „Serbs Continue to Push for Control of Northern Kosovo“ <http://www.nytimes.com/2008/02/21/world/europe/21kosovo.html?scp=54&sq=mitrovica&st=nyt>
- Fisher, Roger, William, Ury: *Getting to Yes*, Penguin Books.
- Friday, 25 February, 2000, 17:41 GMT „Mitrovica residents ‘at each other’s throats’“ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/656783.stm>
- Гађиновић, Радослав, „Политичка пропаганда – ефикасно оружје у савременом рату“, *Српска политичка мисао*, бр. 2/2011, год. 18, вол. 32, стр. 149-168.
- Glenny, Misha, *The Fall of Yugoslavia*, Penguin Books, 1996.
- Gregory, Anne, *Planning and Managing Public Relations Campaigns*, Kogan Page, Second Edition, 2000.
- Hallahan, Kirk, „Seven Models of Framing, Implications for Public Relations”, *Journal of Public Relations Research*, 11 (3), 205-242, 1999, Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Хондус, Патрик, „Могу ли Срби и Албанци живети заједно?“, *Безбедност западног Балкана*, Београд, 2007, стр. 4–13.
- Iyengar, Shanto, *Is Anyone Responsible: How Television Frames Political News*, The University of Chicago Press, 1991.
- Jackson, Robert & Sorensen, Georg: *Introduction to International Relations, Theories and Approaches*, Oxford, Third Edition, 2007.
- Juda, Tim: *Kosovo, War and Revenge*, Yale Nota Bene, Second edition, 2002.
- June 9, 1999, „Crisis In the Balkans: The Prize; Issue of Who Controls Kosovo’s Rich Mines“, <http://www.nytimes.com/1999/06/02/world/crisis-in-the-balkans-the-prize-issue-of-who-controls-kosovo-s-rich-mines.html?scp=159&sq=mitrovica&st=nyt>
- June 28 1999, World: „Europe Eyewitness: A Mitrovica Homecoming“, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/380577.stm>
- July 3, 2000, „UN Official Warns Of Losing The Peace In Kosovo“, <http://www.nytimes.com/2000/07/03/world/un-official-warns-of-losing-the-peace-in-kosovo.html?scp=97&sq=mitrovica&st=nyt>

- Kahneman, D., & Tversky, A.: *Prospect theory: An analysis of decisions under risk*, 1979.
- Kitchen, J. Philip, T: *Public Relations, Principles and Practice*, London, Boston, International Thomson Business Press, 1997.
- Lichtenberg, Judith, *Democracy and Mass Media – a collection of Essays*, Cambridge University Press, 1995.
- Lippmann, Walter, *The Phantom Public*, Library of Conservative Thought.
- March 18, 2008, „Kosovar Serbs Clash With Police“, <http://www.nytimes.com/2008/03/18/world/europe/18kosovo.html?scp=6&sq=mitrovica&st=nyt>
- March 25, 2008, „Serbia Formally Proposes Ethnic Partition of Kosovo“, <http://www.nytimes.com/2008/03/25/world/europe/25kosovo.html?scp=51&sq=mitrovica&st=nyt>
- Miller P. Frederic, Vandome F. Agnes, McBrewster John, *Framing (social sciences)*, Alphascript Publishing, 2009.
- November 14 1999, „Fears Grow Over the Facto Partition of Kosovo“, <http://www.nytimes.com/1999/11/14/world/fears-grow-over-the-de-facto-partition-of-kosovo.html?scp=20&sq=mitrovica&st=nyt>
- NOW – *Conflict Programme Line, Framing Conflict in Society*,
- edited by Schaffner F. Brian, Sellers J Patrick, *Winning With Words, the Origins and Impact of Political Framing*, Routledge, 2010.
- Saturday, 20 March, 2004, 03:58 GMT, „UK soldiers ready for Mitrovica“, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/3552149.stm
- Shanto, Iyengar: *Is Anyone Responsible: How Television Frames Political News*, The University of Chicago Press, 1991.
- Simmel, Georg, „The Sociology of Conflict“, *The American Journal of Sociology*, Vol. 9, No. 4/1904, стр. 490-525.
- Theaker, Alison: *The Public Relations Handbook*, Routledge, Second edition, 2004.
- Универзална Декларација о правима човека, <http://www.poverenik.rs/index.php/you/doc/medjunarodni-dokumenti-/146-eaa-eaaja-o-aa.html>
- <http://www.nytimes.com/2000/02/03/world/2-killed-as-rocket-hits-a-unibus-for-serbs-in-kosovo.html?scp=111&sq=mitrovica&st=nyt>
- <http://www.guardian.co.uk/world/2000/feb/27/balkans>
- Wilcox, L. Dennis & Cameron, T. Glen, *Public Relations, Strategies and Tactics*, Pearson, Eighth Edition, 2006.
- Џенкинс, Ричард, *Етницитет у новом кључу*, Библиотека XX век, Београд, 2001.
- Шљукић, Срђан, „Значај нације и национализма у савременом свету“, *Социолошки годишњак*, Пале, стр. 245–260, 2008.
- Шљукић, Срђан, „Културни ресурси и сукоб: Косово између историје и морала“, у *Митови национализма и демократија*, Графомаркетинг, Нови Сад, 2009, стр. 119–152.

- Шутовић, Милојица, „Антиномије ‘паралелног’ косовског друштва“, *Социологија*, вол. XLIX, бр. 1/2007, Београд, стр. 65–88.

Овај рад је примљен 11. маја 2012. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 27. јуна 2012. године.